

บทที่ 2

หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของศาล

ในการพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความในคดีผู้บริโภคแบบกลุ่ม

การดำเนินคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มเป็นการดำเนินคดีเพื่อประโยชน์ของผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายด้วยตนเองและเพื่อประโยชน์ของบุคคลอื่นซึ่งมิได้เข้ามาเป็นคู่ความในคดีด้วย โดยผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายต้องมีสิทธิอย่างเดียวกันอันเนื่องมาจากข้อเท็จจริงและหลักกฎหมายเดียวกันและมีลักษณะเฉพาะเหมือนกัน แม้ว่าความเสียหายจะแตกต่างกันทั้งนี้ การดำเนินคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มเกิดขึ้นเพื่อเยียวยาความเสียหายและสิทธิทางแพ่งแก่ผู้บริโภคจำนวนมากที่ได้รับความเสียหายจากการบริโภคสินค้าหรือบริการอย่างมีประสิทธิภาพโดยผลของคำพิพากษาอย่างเดียวกัน แต่เนื่องจากคดีผู้บริโภคที่ศาลอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะมีบุคคลที่มีส่วนได้เสียหรือผลประโยชน์เกี่ยวข้องกับคดีหลายฝ่ายเป็นจำนวนมาก การดำเนินคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มจึงมีขั้นตอนการดำเนินการที่ยุ่งยากซับซ้อน (Complex Litigation) ค่าใช้จ่ายในคดีสูงและใช้ระยะเวลานาน จึงขัดกับวัตถุประสงค์หลักของคดีผู้บริโภคที่เป็นกระบวนการพิจารณาที่ง่าย สะดวก รวดเร็วและประหยัด ดังนั้น การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลจนกระทั่งศาลมีคำพิพากษาวินิจฉัยชี้ขาดประเด็นข้อพิพาทแห่งคดีจึงใช้ระยะเวลานานและไม่แน่ว่าจะเป็นผลดีต่อผู้บริโภคจำนวนมากซึ่งได้รับความเสียหาย หากมีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความในคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มยอมทำให้คดียุติเร็ว ผู้บริโภคจะได้รับการเยียวยาความเสียหายเร็วขึ้น ช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีในชั้นศาล (Judicial Economy) และช่วยลดปริมาณคดีที่ค้างพิจารณาในศาลยุติธรรม แต่เมื่อศาลอนุญาตให้ประนีประนอมยอมความในคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มผู้ที่เข้าทำสัญญาประนีประนอมยอมความมีเพียงโจทก์ซึ่งเป็นตัวแทนกลุ่มกับจำเลยเท่านั้น โดยผลของคำพิพากษตามยอมในคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มจะผูกพันคู่ความและผู้บริโภคซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มทุกคน ด้วยเหตุนี้ศาลจึงต้องเข้ามามีบทบาทในการพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความในการดำเนินคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มเพื่อคุ้มครองพิทักษ์สิทธิของสมาชิกกลุ่มที่ได้รับการดำเนินกระบวนการพิจารณาแทน

2.1 หลักพื้นฐานเกี่ยวกับบทบาทของศาลในคดีผู้บริโภคแบบกลุ่ม

การนำกระบวนการพิจารณาแบบไต่สวนมาใช้ในคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มเพื่อค้นหาความจริงในคดี ซึ่งศาลจะมีบทบาทสำคัญในการดำเนินกระบวนการพิจารณาต่าง ๆ ด้วยตนเอง ศาลสามารถใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวางในการสืบพยานและซักถามพยานได้ด้วยตนเอง ศาลต้องพิจารณาข้อเท็จจริงที่คู่ความนำเสนอและข้อเท็จจริงที่คู่ความไม่ได้นำเสนอต่อศาลด้วย ศาลสามารถรับฟังพยานหลักฐานทุกชั้นเข้าสู่สำนวนการพิจารณาคดีได้เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม เนื่องจากคดีผู้บริโภคที่ศาลอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะมีผู้บริโภคที่มีส่วนได้เสียหรือผลประโยชน์เกี่ยวข้องกับคดีหลายฝ่ายเป็นจำนวนมากและผลของคำพิพากษาจะผูกพันผู้บริโภคทุกคนซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มที่ได้รับความเสียหายซึ่งมีสิทธิอย่างเดียวกันอันเนื่องมาจากข้อเท็จจริงและหลักกฎหมายเดียวกัน ดังนั้น ศาลจึงต้องเข้ามามีบทบาทในเชิงรุกในคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มเพื่อคุ้มครองพิทักษ์สิทธิของสมาชิกกลุ่มที่ได้รับการดำเนินกระบวนการพิจารณาแทน

2.2 บทบาทของศาลในการพิจารณาพิพากษาคดีผู้บริโภคแบบกลุ่ม

บทบาทของศาลในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีจะถูกจำกัดขอบเขตภายใต้หลักความประสงค์ของคู่ความโดยให้สิทธิคู่ความเป็นผู้นำเสนอคดี กำหนดทิศทางในการดำเนินคดี เพิกถอนคดี ประนีประนอมยอมความและเสนอพยานหลักฐานได้ตามที่คู่ความเห็นสมควร เนื่องจากคู่ความเป็นผู้เสนอคดีเพื่อรักษาสีบทของตน ดังนั้น บทบาทของศาลจึงเป็นเพียงมาตรการดำเนินกระบวนการพิจารณาเพื่อระงับข้อพิพาทให้คู่ความเท่านั้น ยกเว้นกรณีเพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดี ศาลย่อมมีอำนาจกำหนดหรือควบคุมมิให้มีการประวิงคดีหรือช่วยเหลือคู่ความในการค้นหาข้อเท็จจริงเพื่อให้ได้มาซึ่งความถูกต้องที่สุดของคำพิพากษา โดยมีได้เป็นการทำแทนคู่ความแต่อย่างใด เป็นแต่เพียงการช่วยเหลือคู่ความเท่านั้น จึงถือได้ว่าบทบาทของศาลอยู่บนพื้นฐานของการดำเนินคดีที่คู่ความเป็นผู้มีหน้าที่รักษาผลประโยชน์ของตนเอง โดยศาลมีหน้าที่เป็นเพียงกรรมการคอยตัดสินเท่านั้น

ส่วนการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นการดำเนินคดีเพื่อประโยชน์ของตนเองและเพื่อประโยชน์ของบุคคลอื่นซึ่งไม่ได้เข้ามาเป็นคู่ความในคดีด้วย แต่ต้องถูกผูกพันในผลแห่งคำพิพากษา ดังนั้น บทบาทของศาลจึงเปลี่ยนไปเป็น จะจำกัดบทบาทศาลให้วางตัวเป็นกลางเหมือนกรรมการคอยตัดสินและให้เป็นหน้าที่ของคู่ความในการรักษาผลประโยชน์ของตนเองในคดีมิได้ ศาลจึงต้องมีบทบาทหน้าที่ในเชิงรุกโดยเป็นผู้คุ้มครองพิทักษ์สิทธิของบุคคลอื่นซึ่งได้รับการดำเนินกระบวนการพิจารณาแทน

บทบาทของศาลในการรักษาประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เช่น บทบาทของศาลในการพิจารณาอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ศาลต้องได้ส่วนถึงความเหมาะสมในการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยสภาพแห่งข้อหา คำขอบังคับและข้ออ้างที่ใช้เป็นหลักแห่งข้อหาของโจทก์และของกลุ่มบุคคลต้องมีลักษณะเช่นเดียวกับโจทก์ ลักษณะเฉพาะของกลุ่มบุคคลต้องมีความชัดเจนเพียงพอเพื่อให้รู้ว่าเป็นกลุ่มบุคคลใด กลุ่มบุคคลมีสมาชิกจำนวนมาก ซึ่งการดำเนินคดีสามัญจะทำให้เกิดความยุ่งยากและไม่สะดวก การดำเนินคดีแบบกลุ่มจะเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพมากกว่าการดำเนินคดีสามัญ และโจทก์ต้องเป็นสมาชิกกลุ่มที่มีคุณสมบัติและมีส่วนได้เสียในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม และศาลควรเข้ามามีบทบาทในเชิงรุกในการพิจารณาเนื้อหาและผลบังคับของสัญญาประนีประนอมยอมความว่ามีความถูกต้องเป็นธรรมเพื่อคุ้มครองและรักษาผลประโยชน์ของบุคคลอื่นซึ่งไม่ได้เข้ามาเป็นคู่ความในคดีด้วย บทบาทของศาลในการแจ้งการบอกกล่าวการดำเนินคดีกลุ่มแก่สมาชิกกลุ่ม ศาลจะเป็นผู้พิจารณาความเหมาะสมในการแจ้งการบอกกล่าวแก่สมาชิกกลุ่มได้ทราบข้อมูลในการดำเนินคดีแบบกลุ่มอย่างเพียงพอ รวมถึงแจ้งสิทธิในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม บทบาทของศาลในการพิจารณาถึงความเหมาะสมในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เนื่องจากการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นการดำเนินคดีเพื่อประโยชน์ของตนเองและบุคคลอื่น การดำเนินคดีจึงต้องเป็นไปเพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนเองและสมาชิกกลุ่ม หากมีการอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว ภายหลังปรากฏว่าการดำเนินคดีดังกล่าวไม่เหมาะสมและไม่เป็นประโยชน์แก่สมาชิกกลุ่ม ศาลย่อมพิจารณายกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่ม และให้คู่ความดำเนินคดีต่อไปอย่างคดีสามัญ และบทบาทของศาลในการพิจารณาอนุญาตให้ประนีประนอมยอมความในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดยหลักแล้ว การประนีประนอมยอมความในคดีแพ่งเป็นสิทธิของคู่ความ คู่ความสามารถกระทำได้อย่างเสรีและทำได้ตลอดเวลาไม่ว่าจะก่อนหรือหลังจากศาลมีคำพิพากษาชี้ขาดตัดสินคดี ซึ่งเป็นไปตามหลักความประสงค์ของคู่ความและคู่ความมีหน้าที่ต้องดูแลผลประโยชน์ของตน โดยคำพิพากษตามยอมผูกพันเฉพาะคู่ความ ไม่มีผลถึงบุคคลภายนอก หากข้อตกลงในสัญญาประนีประนอมยอมความไม่ขัดต่อกฎหมาย ความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดี ศาลต้องพิพากษาไปตามนั้น ศาลไม่อาจใช้ดุลพินิจคัดค้านหรือมีคำสั่งที่ขัดต่อความประสงค์ของคู่ความได้เพราะจะเป็นการก้าวท้าวและลำเอียงต่อความยุติธรรมทางศาล

ส่วนการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เป็นการดำเนินคดีเพื่อประโยชน์ของตัวคู่ความเองและสมาชิกกลุ่ม ศาลจึงต้องมีหน้าที่ในการรักษาผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มซึ่งมิได้เข้ามาเป็นคู่ความในคดีแต่ต้องถูกผูกพันในผลแห่งคำพิพากษา ดังนั้น จึงจำเป็นที่ศาลจะต้องเข้ามามีบทบาทในการตรวจสอบ การพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความว่ามีความเป็นธรรมและเป็นประโยชน์เพื่ออำนวยความสะดวกในทางศาล บทบาทของศาลในการดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงเป็นข้อยกเว้น

ของหลักความประสงค์ของกลุ่ม ความ ดังนั้น ศาลจึงไม่ถูกจำกัดอยู่ภายใต้หลักความประสงค์ของกลุ่ม ศาลย่อมมีดุลพินิจในการพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความว่ามีความเป็นธรรม และเป็นประโยชน์ เพื่ออำนวยความสะดวกยุติธรรมในทางศาล หากศาลไม่ทำหน้าที่ดูแลผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มซึ่งได้รับการดำเนินคดีแทน จะมีผลให้สมาชิกกลุ่มดังกล่าวไม่ได้รับการรักษาสิทธิ และผลประโยชน์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่งจะทำให้ผลแห่งการดำเนินคดีแบบกลุ่มดังกล่าวไม่อาจผูกพันสมาชิกกลุ่มซึ่งได้รับการดำเนินคดีแทน เนื่องจากสมาชิกกลุ่มมิได้รับการปกป้องคุ้มครองสิทธิและประโยชน์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มอย่างเพียงพอ

2.2.1 การค้นหาข้อเท็จจริง

ศาลจะมีบทบาทในการค้นหาข้อเท็จจริงมากน้อยแตกต่างกันไปแล้วแต่แนวความคิดของแต่ละระบบกฎหมาย โดยมีกฎเกณฑ์และระเบียบของศาลซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาความจริง และควบคุมกระบวนการพิจารณาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีกฎหมายวิธีสบัญญัติมาเป็นตัวกำหนดขอบเขตบทบาทของศาลและกลุ่มเพื่อให้งานของศาลในการแสวงหาข้อเท็จจริงและควบคุมการดำเนินกระบวนการพิจารณาให้ดำเนินไปอย่างเรียบร้อย มีประสิทธิภาพและเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย

การพิจารณาตัดสินคดีเพื่อระงับข้อพิพาทนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องแสวงหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดตัดสินคดีหากขาดข้อเท็จจริงแล้วศาลก็ย่อมไม่อาจตัดสินปัญหาข้อกฎหมายได้ ข้อเท็จจริงที่ขึ้นสู่ศาลอาจจะโดยการนำเสนอของกลุ่มหรือศาลเห็นเอง รวมทั้ง การที่ศาลใช้อำนาจแสวงหาข้อเท็จจริงด้วยตนเอง ทั้งนี้ แม้ข้อเท็จจริงที่ได้มาอาจจะมิใช่ความจริงที่แท้จริงหรือสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ๆ แต่ก็ เป็นความจริงที่สมบูรณ์ที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยระบบไต่สวนเป็นระบบพิจารณาคดีของประเทศในภาคพื้นยุโรปหรือประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร โดยได้รับอิทธิพลมาจากการชำระความของผู้มีอำนาจในศาสนาโรมันคาทอลิก เมื่อผู้มีอำนาจปกครองทราบว่าการกระทำความผิดเกิดขึ้น ผู้มีอำนาจปกครองจะทำการไต่สวนหาข้อเท็จจริงโดยไม่ต้องคำนึงว่าจะมีผู้เสียหายมากล่าวหาหรือร้องเรียนหรือไม่ แต่เป็นอำนาจหน้าที่ของผู้มีอำนาจปกครองที่จะต้องขวนขวายให้รู้เท็จและจริงให้ จนได้ ต่อมาจึงพัฒนามาเป็นผลให้ศาลมีบทบาทในเชิงรุก (Active Role) ในการค้นหาข้อเท็จจริง อันเป็นที่มาของระบบไต่สวนในปัจจุบัน ทั้งนี้ ลักษณะวิธีการพิสูจน์พยานหลักฐานของระบบการค้นหาข้อเท็จจริงในระบบไต่สวนไม่มีหลักเกณฑ์ที่เคร่งครัดหรือเข้มงวดเหมือนดังเช่น

⁵ จาก “การสืบพยานบุคคลตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส: ตัวอย่างของกระบวนการที่ก่อนไปทางไต่สวน,” *จุลพาฬ สำนักงานศาลยุติธรรม*, 47 (1), 49-79.

ระบบกล่าวหา ทั้งนี้เพื่อให้ศาลทำงานได้คล่องตัวมากขึ้น⁶ และมุ่งหวังผลให้ศาลได้รู้ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นได้มากขึ้น ลักษณะดังกล่าวส่งผลทำให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีของระบบได้สวนตั้งอยู่บนหลักพื้นฐานที่ว่า ศาลจะต้องเป็นผู้แสวงหาความเป็นจริงแห่งคดีเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมให้แก่คู่ความ ทำให้ศาลในระบบได้สวนมีบทบาทในการค้นหาข้อเท็จจริงมากกว่าศาลในระบบกล่าวหา และทำให้ศาลไม่ถูกจำกัดให้รับฟังเฉพาะข้อเท็จจริงที่คู่ความนำเสนอต่อศาล โดยศาลมีอำนาจค้นหาข้อเท็จจริงเพื่อพิจารณาและพิพากษาคดีให้ถูกต้องตามความเป็นจริงมากที่สุด⁷

ในอดีตประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรหลาย ๆ ประเทศใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในระบบวิธีพิจารณาแบบกล่าวหา โดยได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดที่ว่า การดำเนินกระบวนการพิจารณาขึ้นอยู่กับการริเริ่มของคู่ความฝ่ายเดียว ศาลไม่ควรเข้าไปมีส่วนร่วมกับคู่ความในการแสวงหาหรือค้นหาข้อเท็จจริงในคดี เนื่องจากการที่ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยการค้นหาข้อเท็จจริงในคดีด้วยตนเองย่อมจะทำให้ศาลสูญเสียความเป็นกลางในคดี แต่การที่กฎหมายจำกัดขอบเขตอำนาจของศาลมากเกินไปส่งผลทำให้คู่ความไม่กระตือรือร้นในการดำเนินกระบวนการพิจารณาและใช้สิทธิไปในทางไม่สุจริตและประวิงคดีส่งผลให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในศาลมีความล่าช้า

ในปลายศตวรรษที่ 19 การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหาถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากในเรื่องการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในศาลที่มีความล่าช้าเนื่องมาจากการที่กฎหมายจำกัดขอบเขตอำนาจของศาลมากเกินไปส่งผลทำให้คู่ความไม่กระตือรือร้นในการดำเนินกระบวนการพิจารณาและใช้สิทธิไปในทางไม่สุจริตและประวิงคดี ด้วยเหตุนี้เองในศตวรรษที่ 20 จึงเกิดแนวความคิดที่ว่า หลักการในระบบกล่าวหาอาจไม่ส่งเสริมต่อการอำนวยความสะดวกในชั้นศาลให้แก่คู่ความได้เท่าที่ควร เนื่องจากคู่ความมีบทบาทมากเกินไป และคู่ความบางฝ่ายแสวงหาประโยชน์ในทางที่มีขอบหรือดำเนินคดีไปในทางที่ส่งผลเสียหายแก่คู่ความอีกฝ่ายและเกิดการประวิงคดีทำให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในศาลที่มีความล่าช้า จึงมีความจำเป็นที่ศาลจะต้องใช้อำนาจในการควบคุมกระบวนการพิจารณาและเกิดแนวคิดใหม่ที่ว่า การอำนวยความสะดวกทางแพ่งนั้นเป็นการให้บริการสาธารณะที่รัฐมีหน้าที่ต้องจัดหาให้แก่ประชาชนจึงมีการเพิ่มบทบาทของศาลในการให้บริการดังกล่าวโดยให้ศาลมีอำนาจควบคุมหรือกำหนดทิศทางในการดำเนินกระบวนการ

⁶ จาก คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน (น. 4), โดย โสภณ รัตนกร, 2549, กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.

⁷ จาก บทบาทเชิงรุกของศาลในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (น.16), โดย สุประวัดี สมดี, 2549, กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พิจารณาให้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย⁸ โดยลักษณะการดำเนินกระบวนการพิจารณาในระบบไต่สวนมีดังนี้

(1) ให้อำนาจศาลมีบทบาทในการค้นหาข้อเท็จจริงในคดีร่วมกับคู่ความและให้อำนาจศาลใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวาง

(2) ไม่มีหลักเกณฑ์หรือกฎเกณฑ์ในการสืบพยานที่เคร่งครัด เปิดโอกาสให้คู่ความนำเสนอพยานหลักฐานเข้าสู่ศาล โดยศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานได้อย่างอิสระ

(3) ให้ศาลมีอำนาจในการควบคุมกระบวนการพิจารณาเพื่อความรวดเร็ว ประหยัดและมีความเป็นธรรม

ทั้งนี้ ศาลจะมีบทบาทในการค้นหาข้อเท็จจริงมากน้อยแตกต่างกันไปตามแนวความคิดของระบบกฎหมาย ดังนี้

1) การเริ่มต้นคดี ในระบบกฎหมายจารีตประเพณี ศาลไม่มีอำนาจในการเริ่มต้นคดีด้วยตนเอง แต่เป็นอำนาจหน้าที่ของคู่ความ คู่ความมีหน้าที่เริ่มต้นคดีโดยการเป็นโจทก์ยื่นฟ้องคดีต่อศาล แตกต่างจากระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร โดยหลักแล้วคู่ความเท่านั้นที่จะมีสิทธินำคดีเข้าสู่ศาล ดังนั้นคู่ความจึงมีหน้าที่เป็นผู้เริ่มต้นคดีซึ่งเป็นไปตามหลักความประสงค์ของคู่ความ ศาลไม่สามารถเริ่มคดีได้ด้วยตนเอง แต่อย่างไรก็ดี มีข้อยกเว้นให้ศาลสามารถเริ่มต้นคดีได้ในกรณีที่กฎหมายกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

2) การดำเนินกระบวนการพิจารณาเพื่อรวบรวมข้อเท็จจริง ระบบกฎหมายจารีตประเพณีซึ่งใช้ระบบกล่าวหาจะมีกระบวนการพิจารณาในชั้นก่อนพิจารณาซึ่งมีหลักการว่า คู่ความสามารถเตรียมคดีได้อย่างอิสระจึงส่งผลให้การดำเนินคดีมีลักษณะการจู่โจมทางพยาน โดยคู่ความแต่ละฝ่ายต่างปกปิดพยานหลักฐานของตนไม่ให้อีกฝ่ายทราบล่วงหน้า ซึ่งก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่คู่ความอีกฝ่าย และทำให้การพิจารณาคดีเกิดความล่าช้าและสิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย จึงเกิดแนวความคิดให้คู่ความเปิดเผยข้อเท็จจริงก่อนการพิจารณา (Discovery) กระบวนการเปิดเผยข้อมูลนี้จะอยู่บนข้อสันนิษฐานที่จะต้องกระทำด้วยความสมัครใจของคู่ความทุกฝ่าย เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นที่จะกระทำได้โดยได้รับอนุญาตจากศาล หากคู่ความฝ่ายใดไม่ปฏิบัติตามจะมีบทลงโทษโดยฝ่ายที่ไม่ปฏิบัติตามต้องเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายและค่าทนายความ จะเห็นได้ว่า การเริ่มต้นกระบวนการพิจารณาในชั้นก่อนการพิจารณานี้เป็นหน้าที่ของคู่ความโดยแท้ สรุปได้ว่าในระบบกฎหมายจารีต

⁸ จาก “การเร่งรัดวิธีพิจารณาคดีมโนสำเนาและคดีไม่มีข้อยุ่งยาก,” วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 29 (3), 426.

ประเพณีนั้นหน้าที่การเริ่มต้นคดีของกลุ่มความจะมีบทบาทมากกว่าศาล เนื่องจากกลุ่มความมีหน้าที่หลักในการรับผิดชอบผลประโยชน์ของตนเอง

การดำเนินกระบวนการพิจารณาเพื่อรวบรวมข้อเท็จจริงในชั้นพิจารณาเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการสืบพยานหลักฐานต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนคำฟ้องและคำให้การของกลุ่มความแต่ละฝ่าย ในคดีแพ่งนั้นภาระการพิสูจน์จะเป็นไปตามหลัก “ผู้ใดกล่าวอ้าง ผู้นั้นมีหน้าที่ต้องนำสืบ” กลุ่มความมีอิสระในการอ้างพยานหลักฐานเพื่อสนับสนุนข้ออ้างและข้อเถียงของตนได้อย่างเต็มที่ กลุ่มความจะเป็นผู้มีบทบาทในการกำหนดรูปแบบการสืบพยาน ในขณะที่ศาลจะมีบทบาทเพียงเป็นคนกลางหรือกรรมการผู้ตัดสินคดีด้วยความเป็นธรรมไม่ลำเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หน้าที่และบทบาทของศาลในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในระบบกฎหมายจารีตประเพณีมีดังนี้

(ก) การสอดแทรกเข้าถามพยาน ศาลจะมีบทบาทในการรับฟังพยานหลักฐานต่าง ๆ และซักถามพยานเมื่อจำเป็นสำหรับกรณีที่ประเด็นแห่งคดีคลุมเครือเข้าไปหรือเคลือบคลุมไม่ชัดเจน ศาลมีหน้าที่ควบคุมให้ทนายปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้และสุดท้ายศาลจะเป็นผู้ประมวลความคิดทั้งหมดให้ได้ว่าความจริงเป็นเช่นไร

(ข) การเรียกพยานมาสืบหรือการซักถามพยาน การเรียกพยานมาสืบและการถามพยานเป็นหน้าที่ของกลุ่มความในคดี โดยกลุ่มความจะเป็นผู้ตัดสินใจว่าจะนำพยานหลักฐานใดเข้าสืบ ส่วนพยานผู้เชี่ยวชาญนั้น ศาลสามารถแต่งตั้งได้หากกลุ่มความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ

(ค) การพิพากษาชี้ขาดตัดสินคดี เมื่อกลุ่มความทั้งสองฝ่ายทำการสืบพยานเสร็จสิ้นแล้ว ศาลมีหน้าที่ชี้แจงนำพยานหลักฐานต่าง ๆ เพื่อทำการพิพากษาชี้ขาดตัดสินคดี

การค้นหาข้อเท็จจริงในคดีแบบกลุ่ม ให้อำนาจศาลในการแสวงหาข้อเท็จจริงได้เอง ซึ่งเป็นหลักการใช้อำนาจของศาลในระบบไต่สวนและศาลมีอำนาจในการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญมาเบิกความเป็นพยานศาล และเมื่อพิจารณาจะเห็นว่าคดีแบบกลุ่มและคดีผู้บริโภคให้อำนาจศาลในลักษณะไต่สวนเช่นเดียวกัน ศาลในคดีแบบกลุ่มจึงให้อำนาจในการค้นหาความจริงในเชิงรุกเช่นเดียวกับคดีผู้บริโภคได้เพื่อให้เป็นไปตามสิทธิในกฎหมายสารบัญญัติที่กฎหมายมุ่งคุ้มครองผู้บริโภค และจะเห็นว่าสิทธิตามกฎหมายวิธีสบัญญัติมุ่งคุ้มครองและรับรองสิทธิของสมาชิกกลุ่มซึ่งมิได้เข้ามาเป็นกลุ่มความในคดี ซึ่งเป็นสิทธิในเชิงประโยชน์สาธารณะ (Public Interest) ด้วยสภาพแห่งสิทธิที่เป็นประโยชน์สาธารณะนี้เอง ย่อมทำให้บทบัญญัติในวิธีพิจารณาความต้องเอื้อต่อการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของสมาชิกกลุ่มที่ได้รับความเสียหาย ดังนั้นลักษณะการค้นหาความจริงในการดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงมีลักษณะวิธีพิจารณาคดีแบบไต่สวน ซึ่งให้อำนาจศาลในการค้นหาความจริงในคดีได้อย่างเต็มที่ ซึ่งเหมาะสมกับสภาพแห่งคดีและสภาพแห่งสิทธิที่กฎหมายมุ่งคุ้มครองผู้เสียหายจำนวนมากที่ถูกโต้แย้งสิทธิอันมีลักษณะเป็นประโยชน์สาธารณะ

จึงมีผลให้ศาลต้องเข้ามามีบทบาทในเชิงรุกในการค้นหาข้อเท็จจริงในคดีเพื่อให้การวินิจฉัยข้อเท็จจริงมีความชัดเจน โดยศาลมีอำนาจซักถามข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับคดีแบบกลุ่มได้ แม้จะไม่มีคู่ความฝ่ายใดยกขึ้นอ้างก็ตาม แต่อย่างไรก็ตาม การก้าวล่วงเข้าไปค้นหาข้อเท็จจริงในคดีของศาลต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง เนื่องจากศาลจะกระทำได้ในขอบเขตที่ไม่เสียความเป็นธรรมแห่งคดี

จากที่กล่าวมาข้างต้น บทบาทของศาลในระบบกฎหมายจารีตประเพณีมีลักษณะในเชิงรับมากกว่าเชิงรุก ศาลจะทำหน้าที่เป็นคนกลางคอยควบคุมให้คู่ความทั้งสองฝ่ายดำเนินคดีไปตามกฎเกณฑ์ของกฎหมายอย่างเคร่งครัด ศาลจะไม่เป็นผู้ริเริ่มกระบวนการพิจารณาต่าง ๆ ด้วยตนเอง แต่การริเริ่มกระบวนการพิจารณาจะเป็นหน้าที่ของคู่ความ ศาลจะไม่ก้าวล่วงไปวินิจฉัยประเด็นที่คู่ความมิได้กล่าวอ้างหรือหยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็นแห่งคดี และศาลจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวหรือช่วยเหลือคู่ความในการแสวงหาพยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงแห่งคดีเนื่องจากระบบกล่าวหา มีแนวความคิดว่าการอำนวยความสะดวกต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานอันเกิดจากการนำเสนอของคู่ความเท่านั้น ดังนั้น ศาลจึงไม่ค่อยมีบทบาทในการดำเนินกระบวนการพิจารณาอันส่งผลให้คู่ความแต่ละฝ่ายพยายามใช้เทคนิคทางวิธีพิจารณาความโดยไม่สุจริตเพื่อให้ฝ่ายตนได้เปรียบในทางคดี เพราะคู่ความมุ่งแต่จะทำให้คดีของฝ่ายตนชนะเท่านั้น อันส่งผลให้การดำเนินคดีมีความไม่ยุติธรรมและสิ้นเปลืองเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี แตกต่างจากระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร กฎหมายวิธีพิจารณาความได้ให้อำนาจศาลอย่างกว้างขวางในการกำหนดทิศทางและการควบคุมกระบวนการพิจารณาและให้อำนาจศาลในการแสวงหาความจริงแห่งคดี โดยมีแนวความคิดที่ว่า การดำเนินคดีแฟงมิใช่เป็นเรื่องผลประโยชน์ของคู่ความเท่านั้น แต่เป็นผลประโยชน์ของรัฐซึ่งมีหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกด้วย โดยกระบวนการยุติธรรมต้องมีความรวดเร็วและก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่ความด้วย

ส่วนการค้นหาข้อเท็จจริงในคดีแบบกลุ่ม เนื่องจากการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นเป็นคดีที่มีผลกระทบต่อผู้เสียหายจำนวนมาก จึงให้อำนาจศาลในการแสวงหาข้อเท็จจริงได้เอง ซึ่งเป็นหลักการให้อำนาจของศาลในระบบไต่สวน ซึ่งให้อำนาจศาลในการค้นหาความจริงในคดีได้อย่างเต็มที่ โดยการก้าวล่วงเข้าไปค้นหาข้อเท็จจริงในคดีของศาลในคดีแบบกลุ่มต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง เนื่องจากศาลจะกระทำได้ในขอบเขตที่ไม่เสียความเป็นธรรมแห่งคดี

2.2.2 การควบคุมการดำเนินกระบวนการพิจารณา

แต่เดิมบทบาทของศาลในการควบคุมการดำเนินกระบวนการพิจารณาในระบบกฎหมายจารีตประเพณีและระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรจะขึ้นอยู่กับความประสงค์ของคู่ความ (Principle of Disposition) กล่าวคือ คู่ความจะเป็นผู้กำหนดทิศทางและรูปแบบของกระบวนการพิจารณาตั้งแต่

ฟ้องศาลจนถึงคดีเสร็จไปจากศาลโดยการถอนฟ้องหรือโดยคำพิพากษาของศาล ศาลจะวางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัดและจะไม่มีบทบาทในเชิงรุก จึงส่งผลโดยปริยายทำให้กระบวนการพิจารณามีลักษณะแบบกล่าวหา

ทั้งนี้ บทบาทของศาลในระบบกฎหมายจารีตประเพณีและระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรจะมีลักษณะตรงกันข้ามกัน โดยระบบกฎหมายจารีตประเพณีจะเน้นบทบาทและสิทธิของคู่ความ โดยคู่ความจะเป็นผู้กำหนดทิศทางและรูปแบบกระบวนการพิจารณาตั้งแต่ฟ้องศาลจนถึงคดีเสร็จไปจากศาลโดยการถอนฟ้องหรือโดยคำพิพากษาของศาล ส่วนศาลจะวางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัดและจะไม่มีบทบาทในเชิงรุก แตกต่างจากระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรซึ่งเน้นบทบาทของศาล โดยศาลมีบทบาทเป็นผู้ควบคุมกระบวนการพิจารณา ในบางกรณีศาลมีอำนาจในการริเริ่มกระบวนการพิจารณาต่าง ๆ ด้วยตนเองโดยไม่ต้องรอให้คู่ความร้องขอ ซึ่งจะมีลักษณะเป็นกระบวนการพิจารณาโดยลับและไม่ค่อยมีการโต้แย้งคัดค้านระหว่างคู่ความเนื่องจากศาลจะเป็นผู้ควบคุมกระบวนการพิจารณาด้วยตนเอง

ส่วนการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นการดำเนินคดีเพื่อประโยชน์ของตนเองและเพื่อประโยชน์ของบุคคลอื่นซึ่งไม่ได้เข้ามาเป็นคู่ความในคดีด้วย แต่ต้องถูกผูกพันในผลแห่งคำพิพากษา ดังนั้นศาลจึงต้องมีบทบาทหน้าที่ในเชิงรุกในการควบคุมการดำเนินกระบวนการพิจารณา โดยเป็นผู้คุ้มครองพิทักษ์สิทธิของบุคคลอื่นซึ่งได้รับการดำเนินกระบวนการพิจารณาแทนศาล ย่อมมีอำนาจกำหนดหรือควบคุมมิให้มีการประวิงคดีหรือช่วยเหลือคู่ความในการค้นหาข้อเท็จจริงเพื่อให้ได้มาซึ่งความถูกต้องที่สุดของคำพิพากษา โดยต้องมิได้เป็นการทำแทนสมาชิกกลุ่มแต่อย่างใด เป็นแต่เพียงการช่วยเหลือสมาชิกกลุ่มที่มีได้เข้ามาเป็นคู่ความในคดีเพื่อปกป้องและคุ้มครองประโยชน์ของตน

2.2.3 การบริหารจัดการคดี

การบริหารจัดการคดีมีความจำเป็นเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากรูปแบบของคดีผู้บริโภคมียุทธศาสตร์กลุ่มมีลักษณะเนื้อหาที่ยุ่งยากซับซ้อนแตกต่างกันไปส่งผลให้ศาลต้องมีการจัดการแต่ละคดีแตกต่างกันไปตามลักษณะและประเภทของคดีเพื่อให้การพิจารณาคดีของศาลเป็นไปด้วยความสะดวก รวดเร็ว ประหยัดค่าใช้จ่ายและยังความยุติธรรมให้แก่คู่ความทุกฝ่าย ดังนั้นศาลจึงต้องมีการบริหารจัดการและวางแผนคดีล่วงหน้าเพื่อให้คดีเสร็จตามกำหนดเวลาอันจะเป็นการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้แก่คู่ความทุกฝ่าย

การบริหารจัดการคดี คือ การวางแผนคดีหรือการเตรียมคดีล่วงหน้าโดยศาลจะตรวจสอบว่าคำฟ้องและคำให้การครบถ้วนบริบูรณ์ตามกฎหมายหรือไม่ ทั้งนี้ศาลจะกำหนดตารางเวลาในการพิจารณาคดีทั้งหมดไว้ล่วงหน้าเพื่อช่วยให้การพิจารณาคดีมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว

และมีความเป็นธรรม วัตถุประสงค์ของการบริหารจัดการคดีก็เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินกระบวนการพิจารณา ดังนี้

- (1) เพื่อให้เกิดการระงับข้อพิพาทที่เหมาะสมกับคดีแต่ละประเภท
- (2) เพื่อสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือระหว่างคู่ความเพื่อการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่มีประสิทธิภาพ สะดวก รวดเร็วและประหยัดค่าใช้จ่าย

(3) เพื่อบริหารจัดการให้คดีที่ค้างอยู่ในศาลจำนวนมากให้ลดลง

การบริหารจัดการคดีที่ถือเป็นหัวใจสำคัญที่สุดของระบบการพิจารณาขององค์กร และต่อเนื่อง คือ การที่ผู้บริหารศาลชั้นต้นกำหนดองค์คณะประชุมคดีในแต่ละคดีโดยคดีเลือกจากผู้พิพากษาที่มีประสบการณ์และมีความเข้าใจในการบริหารจัดการคดีเพื่อให้ทำหน้าที่นัดพร้อมในการประชุมคดี นัดชี้สองสถานหรือสอบรับข้อเท็จจริงและกำหนดแนวทางในการดำเนินคดีก่อนนั่งพิจารณาคดีทำให้การกำหนดแนวทางการดำเนินคดีเป็นไปอย่างถูกต้อง กระชับ รัดกุม เหมาะสม ไม่ฟุ่มเฟือยและมีมาตรฐานเดียวกันซึ่งจะทำให้การพิจารณาคดีเสร็จไปโดยรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ⁹

อย่างไรก็ตาม การดำเนินคดีแบบกลุ่มย่อมมีผู้ที่เกี่ยวข้องในคดีเป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นคู่ความ สมาชิกกลุ่มซึ่งได้รับความเสียหายภายใต้ข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงอย่างเดียวกันซึ่งอาจมีจำนวนมาก ทำให้การบริหารจัดการคดีมีความสำคัญมากเนื่องจากอาจมีคำร้องคำขอที่เกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก ด้วยเหตุนี้ ศาลที่ทำหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาจึงต้องมีความเชี่ยวชาญในการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นพิเศษ คุณสมบัติของศาลที่ทำการพิจารณาพิพากษาคดีแบบกลุ่มจึงมีความสำคัญเพราะจะทำให้การบริหารจัดการคดีแบบกลุ่มเป็นไปด้วยความรวดเร็ว

จากที่กล่าวมาข้างต้น บทบาทของศาลในการพิจารณาคดีผู้บริโภคนั้นจะมุ่งเน้นที่บทบาทของศาลในเชิงรุกในกระบวนการพิจารณาต่าง ๆ ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของกระบวนการพิจารณาในระบบไต่สวน โดยให้ศาลมีดุลพินิจอย่างกว้างขวางในการค้นหาข้อเท็จจริงและเพื่อให้การควบคุมการดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปด้วยความเรียบร้อยอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรมแก่คู่ความทุกฝ่ายโดยเฉพาะผู้บริโภคซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มที่ไม่มีโอกาสคุ้มครองผลประโยชน์ของตนเองในคดี

⁹ จาก คู่มือสำหรับตุลาการในการนั่งพิจารณาคดีขององค์กรและต่อเนื่อง (น. 7), ไม่ปรากฏนามผู้เขียน, 2549.

2.3 หลักการและแนวคิดในการระงับข้อพิพาททางเลือกโดยการประนีประนอมยอมความในคดีผู้บริโภคแบบกลุ่ม

คดีผู้บริโภคที่ศาลอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะมีบุคคลที่มีส่วนได้เสียหรือผลประโยชน์เกี่ยวข้องในคดีหลายฝ่ายเป็นจำนวนมาก การดำเนินคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มจึงมีขั้นตอนการดำเนินการที่ยุ่งยากซับซ้อน (Complex Litigation) ค่าใช้จ่ายในคดีสูงและใช้ระยะเวลาอันยาวนาน จึงขัดกับวัตถุประสงค์หลักของคดีผู้บริโภคที่เป็นกระบวนการพิจารณาที่ง่าย สะดวก รวดเร็ว และประหยัด ดังนั้น การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลจนกระทั่งศาลมีคำพิพากษาวินิจฉัยชี้ขาดประเด็นข้อพิพาทแห่งคดีจึงใช้ระยะเวลาอันยาวนานและไม่แน่ว่าจะเป็นผลดีต่อผู้บริโภคจำนวนมาก ซึ่งได้รับความเสียหาย หากมีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความในคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มย่อมทำให้คดียุติเร็ว ผู้บริโภคจะได้รับการเยียวยาความเสียหายเร็วขึ้น ช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีในชั้นศาล (Judicial Economy) และช่วยลดปริมาณคดีที่ค้างพิจารณาในศาลยุติธรรม

2.3.1 การประนีประนอมยอมความ (Compromise)

การระงับข้อพิพาททางเลือกในคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มเป็นพันธกิจที่สำคัญของศาลยุติธรรม การระงับข้อพิพาทโดยวิธีการต่าง ๆ ถูกนำมาใช้เพื่อเป็นวิธีการทดแทนหรือเป็นการส่งเสริมการระงับข้อพิพาทในการดำเนินคดีในศาลเพื่อลดปริมาณคดีที่จะต้องเข้าสู่การพิจารณาสืบพยานในศาลให้มีจำนวนลดน้อยลงและเพื่อให้การดำเนินคดีในศาลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด¹⁰ ทั้งนี้การระงับข้อพิพาทในคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มในศาลมีหลากหลายวิธี¹¹ การระงับ

¹⁰ จาก ปัญหากฎหมายในการพิจารณาคดีคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต) (น. 188-192). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

¹¹ ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่าการดำเนินคดีในศาลอาจจะไม่ใช่วิธีการระงับข้อพิพาทที่ดีที่สุด เนื่องจากลักษณะข้อพิพาทในปัจจุบันมีความยุ่งยากซับซ้อนและเป็นเรื่องทางเทคนิคยากที่บุคคลทั่วไปจะเข้าใจได้ โดยง่าย ทั้งการดำเนินคดีในศาลมีค่าใช้จ่ายสูงและใช้เวลานาน ประกอบกับโดยสภาพลักษณะของการระงับข้อพิพาทในศาลนั้นจะต้องมีผู้แพ้และผู้ชนะ หนทางที่จะตัดสินใจให้ความทุกฝ่ายพึงพอใจที่สุดย่อมไม่มีทางเป็นไปได้ ด้วยเหตุนี้จึงเกิดทางเลือกใหม่ในการระงับข้อพิพาทที่เรียกว่า “การระงับข้อพิพาททางเลือก” (Alternative Dispute Resolution หรือ ADR) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้สามารถระงับข้อพิพาทได้ด้วยวิธีที่เหมาะสมกับข้อพิพาทแต่ละชนิด รวมทั้งช่วยให้ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการระงับข้อพิพาท และเพื่อให้ทุกฝ่ายพึงพอใจกับผลของการระงับข้อพิพาทมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ รูปแบบของการระงับข้อพิพาททางเลือก (Alternative Dispute Resolution หรือ ADR) มีดังนี้

(1) การเจรจาต่อรอง (Negotiation) เป็นวิธีการระงับข้อพิพาทซึ่งคู่พิพาททั้งสองฝ่ายเจรจากลลงกันเอง การตัดสินใจต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับคู่พิพาท

ข้อพิพาทโดยการประนีประนอมยอมความเป็นการระงับข้อพิพาทที่ดีที่สุดเพราะทุกฝ่ายพึงพอใจในข้อตกลงทำให้เกิดความรู้สึกว่าตนเองได้รับความเป็นธรรม คดีจึงยุติได้ด้วยความสุขของทุกฝ่าย ดังนั้น การประนีประนอมยอมความในศาลในคดีผู้บริโภคจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ศาลได้เล็งเห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของการประนีประนอมยอมความจึงได้สร้างระบบไกล่เกลี่ยขึ้นมาโดยมีปรัชญา “สะดวก รวดเร็ว ประหยัดและเป็นธรรม” ทั้งนี้การไกล่เกลี่ยคดีถือเป็นขั้นตอนหนึ่งในการพิจารณาคดี หากยุติข้อพิพาทได้ก็จะนำไปสู่การทำสัญญาประนีประนอมยอมความกัน และจะมีกระบวนการพิจารณาต่อมาโดยศาลจะมีคำพิพากษาบังคับให้ตามข้อตกลงของกลุ่มความนั้นซึ่งเรียกว่าคำพิพากษตามยอม¹² แต่หากยุติข้อพิพาทไม่ได้จึงจะเข้าสู่ระบบการสืบพยานและการพิจารณาคดีของศาล

ในการก่อนนิติสัมพันธ์ในทางกฎหมายย่อมก่อให้เกิดข้อพิพาทได้เสมอ หากทั้งสองฝ่ายไม่สามารถตกลงกันได้ย่อมต้องใช้สิทธิในทางศาล การพิจารณาคดีของศาลอาจนำไปสู่ความรู้สึกไม่เป็นมิตรของทั้งสองฝ่ายเพราะคำพิพากษาย่อมต้องมีแพ้ชนะ แต่หากข้อพิพาทที่เกิดขึ้นนั้นมีการประนีประนอมยอมความกันย่อมทำให้ทั้งสองฝ่ายเกิดความรู้สึกว่าเป็นผู้ชนะทั้งคู่ การประนีประนอมยอมความเป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้ข้อพิพาทเดิมระงับไปและผูกพันกันตามสัญญาประนีประนอมยอมความที่สร้างขึ้น โดยสภาพของสัญญาประนีประนอมยอมความย่อมช่วยให้สังคมเกิดความสงบขึ้นได้¹³ การประนีประนอมยอมความในคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มเกิดขึ้นได้ 2 ทาง ดังนี้

1) โดยตัวคู่ความเอง เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นไม่ว่าเพิ่งเกิดหรือเมื่อนำข้อพิพาทมาขึ้นฟ้องคดีต่อศาลก็อาจเกิดสถานการณ์ที่เหมาะสมเอื้ออำนวยให้คู่ความทั้งสองฝ่ายตกลงเจรจาหรือกัน ในทำนองที่ต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน โดยใช้วิธีการตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความด้วยตัวของคู่ความเอง

2) โดยการไกล่เกลี่ยของบุคคลที่สาม เมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้นเป็นธรรมชาติของมนุษย์ในการป้องกันตนเองและรักษาผลประโยชน์ของตน แต่ละฝ่ายจะเกิดความคิดเข้าข้างตนเองและ

(2) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Mediation) เป็นวิธีการระงับข้อพิพาทหรือคนกลางเข้ามาช่วยในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้น แต่บุคคลภายนอกหรือคนกลางไม่มีอำนาจหน้าที่ในการชี้ขาดตัดสินข้อพิพาท

(3) การประนีประนอมข้อพิพาท (Conciliation) เป็นวิธีการระงับข้อพิพาทที่คล้ายกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท แต่ความสำเร็จในการประนีประนอมข้อพิพาทเกิดขึ้นจากคู่พิพาทและบุคคลภายนอกหรือคนกลาง.

¹² จาก การจัดการความขัดแย้งกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (น. 75-93), โดย โชติช่วง ท้าววงศ์, กรุงเทพฯ: ศูนย์ระงับข้อพิพาท สำนักงานระงับข้อพิพาท.

¹³ จาก คำอธิบายสัญญาประนีประนอมยอมความ (น. คำนำ), โดย มานิตย์ จุมปา, 2548, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

รู้สึกโกรธที่สิทธิหน้าที่หรือทรัพย์สินของตนเองถูกละเมิดโดยจะรู้สึกเป็นฝ่ายเสียหายจนทำให้เกิดความยึดมั่นในจุดยืนของตนเองว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องเสมอ เป็นผลให้ยากแก่การเจรจาหรือกัน แต่หากมีบุคคลที่สามหรือคนกลางที่ได้รับการยอมรับจากคู่ความทั้งสองฝ่ายคอยทำหน้าที่แนะนำ โน้มน้าวเพื่อให้ต่างฝ่ายต่างพบทางออกของปัญหาที่ก่อนหน้านี้เป็นทางตันจนนำไปสู่การตกลงทำสัญญาประนีประนอมกันได้¹⁴

2.3.1.1 กระบวนการและขั้นตอนในการประนีประนอมยอมความ

ในคดีแพ่งสามัญ คู่ความสามารถตกลงประนีประนอมยอมความกันได้ทุกเวลาและทุกขั้นตอน แม้ว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วก็ตาม เมื่อคู่ความตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันในศาล โดยมาแถลงต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำพิพากษตามยอม ศาลจะมีบทบาทในการพิจารณาเพียงว่า สัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าวขัดต่อกฎหมายหรือไม่ โดยศาลจะไม่มีอำนาจในการใช้ดุลพินิจไม่ยอมพิพากษตามยอม ในเมื่อสัญญาประนีประนอมยอมความนั้นไม่ขัด

¹⁴ การระงับข้อพิพาทในคดีผู้บริโภคนับรวมกลุ่ม มีดังนี้

การไกล่เกลี่ย (Mediation) หมายถึง กระบวนการแก้ปัญหาข้อพิพาทโดยมีบุคคลที่สามซึ่งเป็นคนกลางเข้าช่วยเหลือแนะนำในการเจรจาต่อรองของคู่ความเพื่อระงับข้อพิพาท การไกล่เกลี่ยในศาลเป็นการค้นหาความพอใจของคู่ความว่าจะยุติข้อพิพาทซึ่งมีอยู่หรือจะมีขึ้นในอนาคตให้เสร็จไปด้วยวิธีการใด โดยบุคคลที่สามซึ่งเป็นคนกลางหรือผู้ไกล่เกลี่ยจะไม่ชี้ผลแห่งคดีว่าคู่ความฝ่ายใดถูกหรือคู่ความฝ่ายใดผิดหรือค่าเสียหายที่แท้จริงนั้นเป็นเท่าใด การไกล่เกลี่ยมีจุดมุ่งหมายสุดท้ายคือ คู่ความตกลงกันได้และทำสัญญาประนีประนอมยอมความกัน บุคคลที่สามซึ่งเป็นคนกลางหรือผู้ไกล่เกลี่ยมีหน้าที่เป็นสื่อให้คู่ความได้ติดต่อเจรจากันเพื่อช่วยให้คู่ความได้เข้าใจถึงสิ่งที่ตนต้องการและสิทธิที่ตนจะพึงได้รับ รวมทั้งช่วยชี้แนะแนวทางแก้ไขปัญหากับช่วยกำหนดทางเลือกอันนำไปสู่ข้อตกลงและเมื่อคู่ความตกลงกันได้ก็ช่วยร่างสัญญาประนีประนอมยอมความ สำหรับระบบไกล่เกลี่ยในคดีผู้บริโภคของประเทศไทย กฎหมายเปิดโอกาสให้เจ้าพนักงานคดีหรือบุคคลที่ศาลหรือคู่ความกำหนดทำการไกล่เกลี่ยคู่ความให้ตกลงประนีประนอมยอมความกันก่อนเริ่มพิจารณาคดีได้

การถอนฟ้อง (Case Dissolution) คือ การขอระงับการฟ้องคดีเสียไม่ว่ากล่าวกันต่อไปในศาล โดยโจทก์ยอมถอนประเด็นข้อกล่าวหาทุกประเด็นไปจากศาล โดยการถอนฟ้องเป็นสิทธิของโจทก์แต่ละคน ในกรณีที่มีการถอนฟ้องเนื่องจากการทำสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น ศาลจะต้องอนุญาตให้โจทก์ถอนฟ้องเสมอซึ่งเป็นไปตามหลักความประสงค์ของคู่ความ (Principle of Disposition) เมื่อศาลอนุญาตให้ถอนฟ้องแล้วมีผลทำให้คู่ความกลับคืนสู่สถานะเดิมเหมือนมิได้มีการยื่นฟ้องกันเลย

การอนุญาโตตุลาการ (Arbitration) คือ วิธีการระงับข้อพิพาทซึ่งคู่พิพาทตกลงกันให้บุคคลภายนอกทำหน้าที่ในการวินิจฉัยและตัดสินข้อพิพาท โดยบุคคลภายนอกซึ่งเป็นอนุญาโตตุลาการจะต้องเปิดโอกาสให้คู่พิพาททั้งสองฝ่ายได้แสดงพยานหลักฐาน เมื่ออนุญาโตตุลาการชี้ขาดแล้วคู่พิพาทจะต้องปฏิบัติตามคำชี้ขาด หากไม่ปฏิบัติตามคู่พิพาทอีกฝ่ายสามารถจะร้องขอให้บังคับตามคำชี้ขาดได้.

ต่อกฎหมาย โดยศาลจะมีคำพิพากษาให้เป็นไปตามสัญญาประนีประนอมยอมความ ออกคำบังคับตามยอมแล้วสั่งเรื่องค่าฤชาธรรมเนียม

แต่การตกลงประนีประนอมยอมความในคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มเป็นเพียงการตกลงระหว่างคู่ความคือโจทก์และจำเลยในคดีเท่านั้น มิได้เกิดจากเจตนาผูกต้องตรงกันของสมาชิกกลุ่มทั้งหมดทุกคน สมาชิกกลุ่มจึงไม่ได้มีส่วนร่วมรู้เห็นเกี่ยวกับข้อตกลงในสัญญาประนีประนอมยอมความโดยตรง แต่เมื่อศาลมีคำพิพากษาตามยอม สมาชิกกลุ่มกลับต้องถูกผูกพันในผลแห่งคำพิพากษาดังกล่าว ดังนั้นกฎหมายจึงกำหนดให้ศาลในฐานะตัวแทนของรัฐเข้ามาปกป้องคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของสมาชิกกลุ่มโดยให้ศาลมีบทบาทในการพิจารณาว่าการประนีประนอมยอมความดังกล่าวมีความเป็นธรรมและเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกกลุ่ม ศาลจึงจะอนุญาตให้ประนีประนอมยอมความในคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มได้

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในศาลในคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มมีบุคคลที่เกี่ยวข้องหลายฝ่ายเป็นจำนวนมากทำให้การดำเนินคดีมีขั้นตอนยุ่งยากและซับซ้อน ค่าใช้จ่ายในคดีสูงและใช้ระยะเวลาเวลานาน ดังนั้น การดำเนินกระบวนการพิจารณาไปจนกระทั่งศาลมีคำพิพากษาวินิจฉัยชี้ขาดประเด็นข้อพิพาทแห่งจึงใช้ระยะเวลาและไม่ว่าจะเป็นผลดีต่อผู้บริโภคซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มที่ได้รับความเสียหาย หากมีการระงับข้อพิพาททางเลือกโดยการประนีประนอมยอมความในคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มย่อมทำให้คดียุติเร็วและผู้บริโภคย่อมได้รับการเยียวยาความเสียหายเร็วขึ้น ทั้งยังช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีในชั้นศาลและช่วยลดปริมาณคดีที่ค้างพิจารณาในศาลยุติธรรมด้วย

2.4 เนื้อหา ขอบเขตและผลของสัญญาประนีประนอมยอมความ

เนื้อหาของสัญญาประนีประนอมยอมความในคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มซึ่งเป็นเรื่องทางแพ่งย่อมเป็นไปตามหลักเสรีภาพในการทำสัญญา คู่สัญญาย่อมมีเสรีภาพในการตัดสินใจโดยสามารถตกลงกันได้ทุกเรื่องในประเด็นแห่งคดี และคู่ความอาจประนีประนอมยอมความกันเกินกว่าหรือนอกเหนือจากที่ขอมานำฟ้องได้ ไม่ถือว่าเป็นการเกินคำขอหรือนอกฟ้องแต่อย่างใด แต่ต้องอยู่ในเรื่องหรือเกี่ยวกับประเด็นที่ฟ้องร้องกันนั้น

ส่วนขอบเขตของสัญญาประนีประนอมยอมความในคดีผู้บริโภคแบบกลุ่ม หากข้อตกลงในการประนีประนอมยอมความกันนั้นไม่เป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมายหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนและวัตถุประสงค์ของสัญญาไม่พ้นวิสัยและมีความเป็นธรรมและเป็นประโยชน์กับสมาชิกกลุ่ม เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้มีการประนีประนอมยอมความกันแล้ว

ย่อมมีผลบังคับโดยการประนีประนอมยอมความกันย่อมผูกพันสมาชิกกลุ่มทุกคนที่ไม่ได้แจ้งความประสงค์จะออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม

การทำสัญญาประนีประนอมยอมความต่อศาลและศาลพิพากษาตามยอมแล้วเกิดผลให้คู่ความต้องปฏิบัติตามสิทธิที่แสดงไว้ในสัญญาประนีประนอมยอมความตามคำบังคับของศาล และทำให้คู่ความผูกพันกันในฐานะลูกหนี้และเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาขึ้นทันที ดังนั้นเมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ประนีประนอมยอมความแล้วย่อมมีผลบังคับโดยการประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดีย่อมผูกพันสมาชิกกลุ่มทุกคนที่ไม่ได้แจ้งความประสงค์จะออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม

2.4.1 การอุทธรณ์คำพิพากษตามยอม

โดยหลักแล้วคำพิพากษตามยอมถือเป็นที่สุด คู่ความฝ่ายใดจะมาฟ้องขอเพิกถอนเปลี่ยนแปลงอีกไม่ได้เพราะห้ามมิให้อุทธรณ์ เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นตามที่กำหนดไว้ในเหตุ 3 ประการ ได้แก่

- (ก) มีข้อกล่าวอ้างว่าอีกฝ่ายหนึ่งฉ้อฉล
- (ข) มีการอ้างว่าสัญญายอมที่ศาลพิพากษตามยอมนั้นเป็นโมฆะ
- (ค) เมื่อคำพิพากษามีได้เป็นไปตามสัญญาประนีประนอมยอมความ

ในกรณีที่คู่ความเห็นว่าข้อตกลงตามสัญญาประนีประนอมยอมความไม่ถูกต้องและเข้าหลักเกณฑ์ที่จะอุทธรณ์ คู่ความชอบที่จะอุทธรณ์คำพิพากษตามยอมดังกล่าว ถ้าไม่อุทธรณ์คดีย่อมถึงที่สุด คู่ความจะมาฟ้องขอให้ศาลเพิกถอนสัญญาประนีประนอมยอมความไม่ได้

จากที่กล่าวมา คู่สัญญาสามารถตกลงเนื้อหาของสัญญาประนีประนอมยอมความกันได้ทุกเรื่องในประเด็นแห่งคดี และคู่ความอาจประนีประนอมยอมความกันเกินกว่าหรือนอกเหนือจากที่ขอมาในคำฟ้องได้ ไม่ถือว่าเป็นการเกินคำขอหรือนอกฟ้องแต่อย่างใด แต่ต้องอยู่ในเรื่องหรือเกี่ยวกับประเด็นที่ฟ้องร้องกันนั้น และเมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ประนีประนอมยอมความแล้วย่อมมีผลบังคับโดยการประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดีย่อมผูกพันสมาชิกกลุ่มทุกคนที่ไม่ได้แจ้งความประสงค์จะออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม

2.5 บทบาทของศาลในการพิจารณาและพิพากษาสัญญาประนีประนอมยอมความในคดีผู้บริโภคแบบกลุ่ม

เมื่อศาลมีคำพิพากษตามยอมในคดีผู้บริโภคแบบกลุ่ม ผลของคำพิพากษาย่อมผูกพันสมาชิกกลุ่มทุกคน แม้จะไม่ได้มีฐานะเป็นคู่ความในคดีด้วย ด้วยเหตุนี้ ศาลในฐานะที่เป็นตัวแทนของรัฐจึงต้องเข้ามามีบทบาทในการพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความว่ามีความเป็นธรรม

และเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกกลุ่มหรือไม่เพื่อคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของสมาชิกกลุ่มที่ได้รับ การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแทน

2.5.1 การอนุญาตให้ประนีประนอมยอมความ

โดยหลักการตกลงประนีประนอมยอมความกันเป็นกระบวนการพิจารณาที่คู่ความสามารถ กระทำได้ตลอดเวลาไม่ว่าจะก่อนหรือหลังจากที่ศาลมีคำพิพากษาชี้ขาดตัดสินคดี ศาลจะเข้าไป ควบคุม จำกัดหรือห้ามกระทำได้ ซึ่งเป็นไปตามหลักความประสงค์ของคู่ความ (Principle of Disposition) トラバドที่ข้อตกลงในสัญญาประนีประนอมยอมความไม่ขัดต่อกฎหมายความสงบ เรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน คู่ความยอมประนีประนอมยอมความกันได้

แต่การประนีประนอมยอมความในการดำเนินคดีผู้บริโศกแบบกลุ่มนี้ มิได้เกิดจาก เจตนาถูกต้องตรงกันของคู่ความและผู้บริโศกที่เกี่ยวข้องในคดีทั้งหมด เป็นเพียงการตกลงระหว่าง คู่ความคือโจทก์กับจำเลยในคดีเท่านั้น สมาชิกกลุ่มคนอื่นมิได้มีส่วนร่วมหรือรู้เห็นเกี่ยวกับการตกลงดังกล่าวโดยตรง อีกทั้งการที่ศาลอนุญาตให้มีการดำเนินคดีผู้บริโศกแบบกลุ่มย่อมส่งผลให้โจทก์ มีอำนาจดำเนินคดีแทนสมาชิกกลุ่มซึ่งเป็นผู้บริโศกที่ได้รับความเสียหายภายใต้ข้อเท็จจริงและ ข้อกฎหมายอย่างเดียวกัน จึงอาจเป็นไปได้ที่โจทก์จะดำเนินการใด ๆ เพื่อแสวงหาประโยชน์ แก่ตนเองโดยมิชอบโดยการสมยอมกับฝ่ายจำเลยหรือดำเนินคดีโดยไม่สุจริตหรือดำเนินคดี ในลักษณะที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่สมาชิกกลุ่มคนอื่น ๆ ซึ่งการประนีประนอมยอมความ กันในประเด็นแห่งคดีอาจเป็นวิธีการหนึ่งที่โจทก์ใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์ โดยมิชอบ ดังนั้นการประนีประนอมยอมความในคดีผู้บริโศกแบบกลุ่มจึงเป็นกระบวนการพิจารณา ที่มีความสำคัญอย่างมากเพราะจะส่งผลกระทบต่อผู้บริโศกจำนวนมากซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่ม กฎหมาย จึงกำหนดให้ศาลเข้ามามีส่วนร่วมในการประนีประนอมยอมความดังกล่าวด้วย

2.5.2 การพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความ

ในคดีแพ่งสามัญ เมื่อคู่ความตกลงกันได้และขอทำสัญญาประนีประนอมยอมความ และข้อตกลงในสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าวไม่ขัดต่อกฎหมายแล้ว ศาลจะต้อง พิจารณาไปตามนั้น

แต่การทำสัญญาประนีประนอมยอมความในคดีผู้บริโศกแบบกลุ่มย่อมส่งผลต่อ สมาชิกกลุ่มซึ่งต้องถูกผูกพันโดยคำพิพากษามาตามยอม ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่ศาลจะต้องเข้ามามี บทบาทในการพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความ โดยศาลจะเข้าไปมีบทบาทภายหลังการทำ สัญญาประนีประนอมยอมความในประเด็นแห่งคดีเสร็จเรียบร้อยแล้ว โดยการพิจารณาสัญญา ประนีประนอมยอมความว่ามีความเป็นธรรมและเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกกลุ่มที่ไม่มีโอกาส

ปกป้องผลประโยชน์ของตนเพื่อคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของสมาชิกกลุ่มที่ได้รับการดำเนินการ กระบวนการพิจารณาคดีแทน

2.5.3 การทำคำพิพากษตามยอม

คำพิพากษาในการดำเนินคดีแบบกลุ่มมีผลผูกพันคู่ความและสมาชิกกลุ่ม เนื่องจากสมาชิกกลุ่มมีประเด็นปัญหาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายอย่างเดียวกันกับโจทก์ซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มและผู้แทนกลุ่มได้รับรักษาสีทธิของสมาชิกกลุ่มอย่างเพียงพอและเป็นธรรม ดังนั้นสมาชิกกลุ่มแม้จะไม่ได้เป็นคู่ความในคดี แต่มีผู้แทนกลุ่มซึ่งเป็นเสมือนตัวแทนของตนในการเข้ารักษาผลประโยชน์ สมาชิกกลุ่มจึงต้องผูกพันในผลแห่งคำพิพากษาดังซึ่งเป็นไปตามหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา โดยคำพิพากษามีผลผูกพันคู่ความและสมาชิกกลุ่มซึ่งมิได้เป็นคู่ความในคดี ทั้งนี้ คำพิพากษาในคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มย่อมมีรายละเอียดเช่นเดียวกับคำพิพากษาในคดีแพ่งสามัญ แต่มีความแตกต่างกันไปในส่วนของรายละเอียด เช่น ให้ศาลกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับสมาชิกกลุ่มเอาไว้ให้ชัดเจนและให้กำหนดหลักการและวิธีคำนวณค่าเสียหายให้กับสมาชิกกลุ่ม รวมถึงให้กำหนดจำนวนเงินรางวัลทนายความเอาไว้ด้วย

จากที่กล่าวมาบทบาทของศาลในการพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความในคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มย่อมมีความสำคัญอย่างมากเพราะการประนีประนอมยอมความในคดีดังกล่าวมิได้เกิดจากเจตนาของผู้บริโภคซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มทุกคน แต่เป็นการตกลงประนีประนอมยอมความระหว่างโจทก์ซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มกับจำเลยเท่านั้น โดยที่สมาชิกกลุ่มคนอื่น ๆ มิได้มีส่วนร่วมรู้เห็นเกี่ยวกับการประนีประนอมยอมความดังกล่าวด้วย แต่กลับต้องถูกผูกพันในผลแห่งคำพิพากษตามยอมในคดีผู้บริโภคแบบกลุ่ม ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่ศาลจะต้องเข้ามามีบทบาทในการคุ้มครองและปกป้องผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มที่ไม่มีโอกาสปกป้องผลประโยชน์ของตนเองในคดีโดยการเข้ามาตรวจสอบและพิจารณาว่าสัญญาประนีประนอมยอมความมีความเป็นธรรมและเป็นประโยชน์กับสมาชิกกลุ่มหรือไม่